

МУЗЕЙНЕ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

УДК 351.1-053.18"1939/1945"(477.86):069.51(049.1)

© Володимир РУГАЛЬ

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ ФОНД ЗАГИБЛИХ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В НАЦІОНАЛЬНОМУ МУЗЕЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Висвітлюється історія формування, збереження та дослідження в Національному музеї історії України у Другій світовій війні документального фонду загиблих воїнів Червоної армії в 1939 – 1945 рр., призваних із території Івано-Франківської області.

Ключові слова: *Документальний фонд загиблих, сповіщення про загибель, Національний музей історії України у Другій світовій війні, Івано-Франківська область.*

Сім десятиліть минуло по завершенні Другої світової війни, та питання про людські втрати актуальне й сьогодні, оскільки остаточної цифри втрат наших співвітчизників у тій війні ще не оприлюднено. Тривалий час ця тема не була актуальною, у різний період на загальнодержавному рівні та сучасні дослідники називали різну кількість загиблих – від 7 млн у 1946 р. (Й.В. Сталін) до 26,6 млн упродовж останніх років [21; 15, 548; 16, 43]. Потрібно зауважити, що це втрати під час нацистсько-радянської війни, тобто не враховувалися воїни, які загинули в роки радянсько-фінляндської (1939 – 1940 рр.), радянсько-польської (1939 р.) та радянсько-японської (1945 р.) війн. Крім того, науковцям відомо, що історія вивчення втрат наших співвітчизників у цих війнах має низку особливостей. Зокрема, під час радянсько-польської війни вихідці з України опинилися в лавах армій по обидві сторони конфлікту, оскільки західні землі (Волинь та Галичина) були у складі Польщі.

Українські історики не лишилися осторонь проблеми людських військових утрат під час Другої світової війни. Одним із перших, хто намагався встановити загальну кількість втрат України у світовому протистоянні, був відомий український історик-емігрант В. Косик. Він, користуючись зарубіжними архівами, дійшов висновку, що під час війни загинуло 2,5 млн українців [30, 455]. Після здобуття Україною незалежності питання жертвовності у Другій світовій війні

набуло більшої актуальності, основна увага приділялася дослідженню нацистсько-радянської війни. І. Муковський та О. Лисенко зазначають, що з території України в роки війни мобілізували до Збройних сил СРСР 7 млн українців, з яких кожен другий загинув [32, 547]. Нині дослідники вітчизняної історії намагаються встановити втрати України в інших збройних формуваннях. Зокрема, визначити втрати вояків Української повстанської армії [31].

Більшість учених сходяться на думці, що демографічні втрати України становлять понад 13,5 млн осіб [35].

Установити прізвища всіх загиблих воїнів, призваних із теренів України, не можна було через низку причин, одна з них – відсутність єдиного осередку зібрання узагальнюючого масиву документів і матеріалів, пов'язаних з подіями війни. Тепер таким центром став Національний музей історії України у Другій світовій війні, де науковці формують Документальний фонд з обліку людських військових втрат України у Другій світовій війні. Основний масив документів відображає події нацистсько-радянської війни. Складовою частиною фонду є персональний мартиролог – історико-меморіальний серіал «Книга Пам'яті України».

Книги Пам'яті України – перша спроба встановити поіменно всіх загиблих на фронтах нацистсько-радянської війни воїнів-українців і уродженців України. Підготовка до видання книг розпочалася ще наприкінці 80-х рр. ХХ ст. за ініціативи громадських організацій: Всесоюзного комітету ветеранів війни та праці, Комітету захисту миру, Правління Радянського фонду миру [22, 6]. Задум знайшов підтримку в керівних колах. Зокрема, Рада Міністрів Української РСР 31 липня 1989 р. ухвалила Постанову № 201 «Про організацію роботи, матеріально-технічному і фінансовому забезпеченні підготовки і виданню республіканської, обласних і Київської міської Книги Пам'яті».

Із здобуттям Україною незалежності робота над створенням Книги Пам'яті активізувалася. Кабінет Міністрів України ухвалив низку постанов щодо видання Книг Пам'яті: Постанову від 16 жовтня 1991 р. № 273 «Про додаткові заходи по забезпеченню видання Книги Пам'яті»; Постанову від 16 вересня 1992 р. № 537 «Про заходи по виданню Книги Пам'яті», які були підкріплені Указом Президента України «Про Книгу Пам'яті України» від 4 травня 1992 р. [14; 15, 49].

У Києві була створена головна редакційна колегія на чолі з генералом армії у відставці І.О. Герасимовим. У кожному обласному центрі, Автономній Республіці Крим та в містах Києві й Севастополі працювали редакційні колегії, яким допомагали районні робочі групи та авторські колективи.

Під час підготовки та видання Книг Пам'яті України Івано-Франківської області склад редакційної колегії кілька разів змінювався. Упродовж 1990-х рр. обласна редакція разом із допоміжними групами, до складу яких входили працівники військових комісаріатів та адміністративних державних установ, учителі та учні шкіл, активісти-ентузіасти, на кожного загиблого складала картку з розширеними біографічними даними.

Ці картки склалися на підставі опрацьованої джерельної бази, яка формувалася на основі:

- обласних державних архівів, архівів районних, міських та обласних військкоматів, органів МВС і Служби безпеки області;
- матеріалів із районних та міських відділів соціального забезпечення, загсів, краєзнавчих музеїв на місцях, подвірних книг сільських рад;
- опитування місцевих жителів та листів-заяв рідних, близьких, а також однополчан;
- відомостей, отриманих із Науково-дослідного інституту документування та архівних справ;
- Центрального архіву Міністерства оборони Російської Федерації із м. Подольськ Московської області, Центрального воєнно-морського архіву з м. Гатчина Ленінградської області, Архіву військово-медичних документів Військово-медичного музею Міністерства оборони РФ із м. Санкт-Петербург, Державного архіву Російської Федерації з м. Москва, московського Російського державного військового архіву.

За картками склали короткі біографії загиблих воїнів, які потім публікувалися у Книгах Пам'яті: прізвище, ім'я та по батькові; рік та місце народження; національність; час призову (мобілізації); військове звання; обставини і час загибелі; місце поховання. За відсутності тих чи інших даних записи в тексті опускалися [23, 5–6].

За підсумками цієї роботи редакція видала три томи книг, до яких внесла імена 29 371 воїна, які народилися або призивалися з теренів області або рідні якого проживали на Івано-Франківщині. Крім того, до Книг Пам'яті додали 1 128 прізвищ воїнів Червоної армії, які загинули в боях на території області [25, 26]. Перший том містить інформацію на загиблих воїнів із м. Івано-Франківськ та таких районів: Богородчанського, Верховинського, Галицького, Городенківського, Долинського, Калуського й Коломийського. У другому томі опубліковано матеріали про полеглих бійців Косівського, Надвірнянського, Рогатинського, Рожнятівського, Тлумацького районів та Яремчанської міської ради. До третього тому ввійшли відомості з усіх районів області, зібрані після виходу попередніх томів.

Редакція Всеукраїнської Книги Пам'яті видала також три книги з прізвищами воїнів-українців, які загинули під час військових конфліктів за участю СРСР за межами країни, зокрема, тих, які є складовою частиною Другої світової війни – «визвольний похід Червоної армії для визволення Західної України» у вересні 1939 р. та радянсько-фінляндської війни 1939 – 1940 рр. Звісно, у списках утрат учасників радянсько-польського військового конфлікту загиблих воїнів, уродженців Івано-Франківської області, у складі Червоної армії немає, оскільки територія Франківщини ще не була у складі СРСР. На жаль, дані про загиблих мешканців області в складі Польської армії також не досліджені [20, 210 – 307]. Після приєднання Івано-Франківської області до УРСР частину чоловічого

населення призвали до лав Червоної армії, деякі з них брали участь у радянсько-фінляндській війні. Імена загиблих військовослужбовців опубліковані в меморіальному виданні «Полягли в снігах Суомі» [33, 64 – 956; 34, 62 – 972].

Унікальним джерелом з цієї проблеми є Документальний фонд з обліку людських військових втрат України у Другій світовій війні, зібраний із військоматів України. Серед документів – сповіщення про загибель, алфавітні книги отриманих та вручених сповіщень про загибель, іменні списки безповоротних втрат, листування, пов'язане зі встановленням долі загиблих.

Цей документальний пласт тривалий час зберігався під грифом «таємно», досить часто – у непристосованих приміщеннях (на горищах, у підвалах тощо), відповідно відбувалася деструкція паперу, зникав текст, отже, деякі документи були втрачені назавжди. Наукові співробітники Меморіального комплексу виявили цю проблему, коли згідно з рішенням Головнокомандувача Сухопутних військ України від 14 лютого 2003 р. до музею на тимчасове експонування були передані по кілька справ із кожної області [13]. Івано-Франківська область була представлена справами Калусько-Рожнятівського ОРВК [1]. Саме тоді виникла ідея створити в музеї об'єднаний Документальний фонд, джерелами наповнення для якого стали матеріали установ Міністерства оборони України (військових комісаріатів та архівних установ, підпорядкованих міністерству) й архівні установи України.

Військові комісаріати України, згідно з рішенням командування Сухопутних військ Збройних сил України від 1 серпня 2006 р., розісланого телефонограмою № 116/2/9386 начальникам штабів Західного та Південного оперативного командування, начальнику оперативного управління «Північ», військовому комісару Автономної Республіки Крим, обласним, Київському та Севастопольському міським військовим комісарам, мали здійснити відбір та передачу до музею справ із сповіщеннями про загибель. Розпорядження щодо передачі на довічне державне зберігання повідомлень про загибель воїнів у Другій світовій війні музею було ухвалене рішенням міністра оборони України від 22 червня 2006 р. № 6460/з [26].

Згідно з цими директивами та розпорядженнями Івано-Франківського обласного військового комісаріату від 11 вересня 2007 р. № 1/535 й телефонограми від 18 вересня 2007 р. № 1/548 усі районні військові комісаріати області передали основний масив документів до Івано-Франківського ОВК, який у жовтні 2007 р. спрямував їх до музею. Загалом було передано 282 справи з документами про загиблих воїнів: Галицько-Рогатинського ОРВК – 86, Долинського ОМВК – 13, Івано-Франківського ОМВК – 53, Калусько-Рожнятівського ОРВК – 24, Коломийського ОМВК – 13, Косівсько-Верховинського ОРВК – 15, Надвірнянсько-Богородчанського ОРВК – 8, Снятинсько-Городенківського ОРВК – 23, Тисменицько-Тлумацького ОРВК – 47 [2; 3; 4; 6; 7; 8; 9; 10; 12]. Більшість військових комісаріатів області передали не лише сповіщення про загибель, а й алфавітні книги надходження сповіщень до військомату, книги обліку видачі сповіщень рідним загиблих, іменні списки на загиблих та зниклих безвісти, а також справи

з листуванням із приводу пошуку загиблих. Тому коли начальник штабу Сухопутних військ Збройних сил України видав чергове розпорядження від 9 квітня 2008 р. №116/2/2/4393 начальнику штабу – першому заступнику командувача військ Західного оперативного командування, начальнику штабу – першому заступнику командувача військ Південного оперативного командування, начальнику Територіального управління «Північ» щодо передачі військовими комісаріатами до Меморіального комплексу не лише сповіщень про загибель, а й інших документів, військкомати Івано-Франківської області нічого не надіслали [27].

Під час роботи із запитамі від населення та організацій щодо встановлення долі загиблих воїнів стало зрозуміло, що були передані не всі документи (див. додаток 1).

Додаток 1

№ п/п	Назва військкомату	РВК, які ввійшли після війни	Відсутні документи
1.	Галицько-Рогатинський	Більшівцівський	листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Букачівський	виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Галицький	листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти
		Жовтневий	виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Рогатинський	іменні списки загиблих та зниклих безвісти
		Солотвинський	сповіщення про загибель, іменні списки загиблих та зниклих безвісти, журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
2.	Долинський	Болехівський Вигодський	виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
3.	Калусько-Рожнятівський	Войнилівський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Калуський	виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Перегінський	листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Рожнятівський	листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів

№ п/п	Назва військкомату	РВК, які ввійшли після війни	Відсутні документи
4.	Коломийський	Коломийський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Коршівський	іменні списки загиблих та зниклих безвісти, журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Отинянський	книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Печеніжинський	іменні списки загиблих та зниклих безвісти, журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
5.	Косівсько-Верховинський	Верховинський (до 1962 р. Жаб'євський)	сповіщення про загибель, іменні списки загиблих та зниклих безвісти, журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Косівський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Кутський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Яблунівський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів

№ п/п	Назва військкомату	РВК, які ввійшли після війни	Відсутні документи
6.	Надвірнянсько-Богородчанський	Богородчанський	сповіщення про загибель, іменні списки загиблих та зниклих безвісти, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Ланчинський	іменні списки загиблих та зниклих безвісти, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Надвірнянський	листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Яблунівський	іменні списки загиблих та зниклих безвісти, журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, листування з пошуку загиблих та зниклих безвісти, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
7.	Снятинсько-Городенківський	Городенківський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Заболоттівський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Снятинський	виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Чернелицький	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
8.	Тисменицько-Тлумацький	Тисменицький	виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Тлумацький	виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Лисецький	виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів
		Обертинський	журнали обліку сповіщень про загибель, книги реєстрації видачі сповіщень родинам загиблих, книги обліку загиблих воїнів, виписки з наказів ГУК на загиблих офіцерів

Згідно з розпорядженням начальника штабу першого заступника командувача Сухопутних військ від 2 листопада 2012 р. № 116/2/2/13311, у разі наявності у військових комісаріатах указаних документів працівники установ мали передавати їх до музею, про що був повідомлений Івано-Франківський обласний військкомат [29].

На підставі цього запиту військові комісаріати області провели перевірку своїх архівів. На жаль, у більшості військкоматів таких документів не виявилося. До музею було передано лише 30 справ Коломийського ОМВК та 36 справ Косівсько-Верховинського ОРВК [5].

Подальша робота над дослідження Документального фонду загиблих допомогла встановити факти розпорошення цих документів по інших установах – Галузевому державному архіві Міністерства оборони України та державних обласних архівах. Після чергового запиту до Міністерства оборони України було ухвалено рішення перевірити фонди Галузевого архіву і, за наявності необхідних документів, передавати їх до музею [28]. 15 листопада 2010 р. до музею було передано 8 справ з Івано-Франківської області, а саме: 4 – з Коломийського ОМВК та 4 – з Надвірнянсько-Богородчанського ОРВК [11].

Крім того, за домовленістю з Державним комітетом архівів України перевірили свої фонди обласні архіви щодо наявності документів на загиблих воїнів у період Другої світової війни. Так, у Державному архіві Івано-Франківської області було встановлено, що у фонді Р-753с зберігаються 2 справи з документами на загиблих воїнів [18; 19]. Дотепер не встановлено, чому ці документи потрапили до архіву, оскільки згідно з наказом міністра оборони СРСР від 15 листопада 1975 р. № 0215 вони мали зберігатися в регіональних військкоматах упродовж 75 років [17, 22]. Співробітники Державного архіву Івано-Франківської області зробили сканографії знайдених документів і надіслали їх до музею.

Отже, упродовж 2007 – 2013 рр. до Документального фонду з обліку людських військових втрат України у Другій світовій війні в Івано-Франківській області надійшло 356 архівних справ з установ Міністерства оборони України, а також 8 справ сканографій з обласного архіву Івано-Франківської області. У музеї науковці кожну справу з оригінальними документами облікували та присвоїли їй персональний номер.

Наукові співробітники музею вивчають, досліджують та експонують безцінні документи. Крім того, зібраний документальний масив є джерелом наповнення Всеукраїнської електронної бази даних на загиблих та зниклих безвісти воїнів у роки Другої світової війни (далі ВБЗ). На кожного полеглого створюється запис, до якого вносять відомості про загибель у 1939 – 1945 рр. та смерть у госпіталі (впродовж 1939 – 1946 рр.), а також на солдатів та офіцерів Червоної армії, призваних або народжених на території УРСР і в Криму, та уродженців інших територій, які у графі «національність» значилися як «українці». Уся інформація про загиблих воїнів викладена українською мовою, прізвища продубльовано російською відповідно до написання в документі – оригіналі. Розбіжності вміщені в дужки. Кожен запис містить посилання на Документальний фонд із номером та назвою документа, на підставі якого воїн був зарахований до категорії безповоротних утрат, усі документи оцифровуються [34].

Станом на жовтень 2017 р. до ВБЗ введено інформацію на 21 561 воїна – уродженця Івано-Франківської області. Усі вони віддали життя на фронтах Другої

світової війни. Оцифрувавши та увівши відомості про полеглих та зниклих безвісти воїнів у роки Другої світової війни до бази, музейники оригінали документів реставрують та формують у новостворені справи, які налічують певну кількість документів (200 – 250), що сприяє кращому їх зберіганню. Крім того, до кожної справи додається опис, у якому перелічуються (за наявності) інші документи на загиблого.

Вивчення унікального Документального фонду покращує дослідження низки важливих питань, зокрема й встановлення людських військових утрат України у Другій світовій війні. Так, у зібраному фонді Івано-Франківської області містяться документи, які підтверджують, що СРСР готувався до війни. Позаяк військо повсякчас брало участь у військових конфліктах за межами країни, то на мирній території радянських республік постійно організовували військові збори, до яких долучали цивільне населення. Особливо такі збори почастишали напередодні нацистсько-радянської війни. Наприклад, на теренах Івано-Франківської області збори резервістів проводили у травні – червні 1941 р., і тих чоловіків, яких призвали на них, із початком війни направляли на фронт. Більшість цих майбутніх воїнів загинули. Учасником таких зборів був і М.І. Юрчук із с. Любківці Заболоттівського (нині Снятівського) району. Потрібно наголосити на тому, що не всі резервісти, що перебували на зборах, були взяті на облік. Саме тому по війні їхні рідні мали доводити, що призвані на збори резервісти були учасниками війни, з якої не повернулися. Це підтверджують заяви, анкети та свідчення, що зберігаються в Документальному фонді [45; 46; 47; 48] (див. додаток 2).

По війні багато родин тривалий час жили надією на повернення до рідної домівки чоловіка, сина, батька, оскільки офіційного повідомлення про загибель вони не отримували. Та минали роки, сподівання не справджувалися. Зауважимо, що сім'ї, які не мали офіційного підтвердження про загибель воїна, не мали жодних державних пільг. Наприкінці 40-х – на поч. 50-х рр. ХХ ст. до військкоматів надходила велика кількість звернень із проханням встановити долю рідної людини. Крім заяви, додавали анкети та підтвердження односельців, останні фронтові листи (за наявності). Ці артефакти важливі для розуміння питань мотивації воїна, вивчення його бойового шляху й повсякденного життя, настроїв і почуттів солдата тощо [37; 38; 39; 40] (див. додаток 3).

Документи зібраного фонду сприяють глибшому вивченню трагічної історії мільйонів радянських військовополонених, які опинилися поза законом з обох сторін. Це питання ще недостатньо досліджене.

Так, родина Г.В. Ватаманюка із с. Рожнів Кутського (нині Косівського) району, одержала сповіщення про загибель із формулюванням: «помер у ворожому полоні». Лист Косівського РВК до Управління з обліку загиблого й зниклого безвісти рядового та сержантського складу й пенсійного забезпечення їхніх родин, який зберігався в супровідних матеріалах документального масиву, дав можливість уточнити перипетії долі та обставини смерті воїна [43; 44] (див. додаток 4). У зібраному Документальному фонді зберігаються не поодинокі

сповіщення, які не дають можливості цілковито встановити долю воїна, а супровідні документи сприяють цьому. Однак не до всіх сповіщень на загиблих у полоні є відповідний супровід.

Крім вищезазначених, серед матеріалів Івано-Франківської області є унікальні документи про загиблих військовополонених, зокрема лист Головного комітету допомоги українським полоненим до громадського та парафіяльного уряду с. Нижні Струтині з повідомленням про смерть у полоні М.Г. Фреїшина [42] (див. додаток 5).

Головний комітет допомоги українським полоненим функціонував при Генерал-губернаторстві, до складу якого входила частина західноукраїнських земель. Одним із своїх завдань організація вважала допомогу українцям, зокрема полоненим червоноармійцям [49].

У Документальному фонді на загиблих воїнів Івано-Франківської області є документи, з яких дізнаємося про «операцію Вісла», після проведення якої велика кількість людей примусово була переселена з Польщі до СРСР і навпаки. Так, у Польщі опинилася Є.Й. Клопатіна, яка була переселена, її син на той час перебував у лавах Червоної армії [41] (див. додаток 6).

З огляду на викладене вище можна констатувати, що унікальне документальне зібрання дає змогу студіювати інші малодосліджені теми, зокрема: діти війни, мобілізація польовими військкоматами, реабілітація після судимості, мобілізація в промисловість, дезертири, політика держави у ставленні до інвалідів та ветеранів війни та ін.

Вивчення Документального фонду з обліку людських військових втрат України у Другій світовій війні триває...

Джерела та література:

1. *Акт № 73 від 15.05.2008 р. прийому предметів на матеріально відповідальне зберігання // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
2. *Акт передачі архівних документів про загибель рядового, сержантського та офіцерського складу Радянської армії у 1941 – 1945 рр. Коломийського ОМВК до Меморіального комплексу від 20.09.2007 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
3. *Акти передачі документів воєнного періоду з Долинського ОМВК до Національного музею історії Великої Вітчизняної війни від 19.09. 2007 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
4. *Акт передачі документів воєнного періоду Тисменицько-Тлумацького ОРВК до Національного музею історії Великої Вітчизняної війни від 20.09.2007 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
5. *Акт передачі документів з обліку загиблих у період ВВВ 1941 – 1945 рр. Івано-Франківським ОВК до Меморіального комплексу від 30.05.2013 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
6. *Акт передачі документів з повідомленнями про загиблих у роки Великої Вітчизняної війни по Снятинсько-Городенківському ОРВК // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*

7. *Акт передачі справ з архівними документами воєнного періоду з Івано-Франківського МВК до Меморіального комплексу від 24.09.2007 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
8. *Акт передачі справ з архівними документами воєнного періоду Косівсько-Верховинського ОРВК до Меморіального комплексу від 20.09.21007 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
9. *Акт передачі справ з архівними документами воєнного періоду Надвірнянсько-Богородчанського ОРВК до Меморіального комплексу від 21.09.2007 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
10. *Акти прийому-передачі документів з Галицько-Рогатинського ОРВК від 20.09.2007 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
11. *Акт прийому-передачі документів на загиблих військовослужбовців Вінницької області у роки Великої Вітчизняної війни ГДАМО України до Меморіального комплексу від 09.11.2010 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
12. *Акт про відбір та передачу нетаємних документів Калусько-Рожнятівського ОРВК, що підлягають архівному зберіганню, для передачі до «Національного музею історії Великої Вітчизняної війни» від 09.2007 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
13. *Акт про тимчасову передачу повідомлень на загиблих воїнів Макарівського РВК Київської обл. від 18.03.2003 р. // Науково-документальне зібрання НМІУДСВ.*
14. *Архив воинов погибших, умерших от ран и без вести пропавших в годы Великой Отечественной войны [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.tetory.dag.com.ua/>.*
15. *Безсмертя. Книга Пам'яті України. 1941 – 1945. Головна редакційна колегія (І.О. Герасимов та ін.). – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2000. – 944 с.*
16. *Великая Отечественная без грифа секретно. Книга потерь. Новейшее справочное издание / Г.Ф. Кривошеев и др. – М.: Вече, 2009 – 384 с.*
17. *Галузевий державний архів Міністерства оборони України – Ф. 4370. – Оп. 45747 – Спр. 1. – 363 арк.*
18. *Державний архів Івано-Франківської області (далі ДАІФО) – Ф. Р-753с. – Оп. 1. – Спр. 18. – 309 арк.*
19. *ДАІФО. – Ф. Р-753с. – Оп. 2с. – Спр. 88. – 298 арк.*
20. *Загиблі на чужині: Книга Пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом / Гол. ред. кол.: І.О. Герасимов (голова) та ін. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2003. – 624 с.*
21. *Интервью И.В. Сталина о речи Черчилля в Фултоне // Правда. – 1946. – 14 марта.*
22. *Книга Пам'яті України. Запорізька обл.: м. Запоріжжя (А – О) / Головна ред. кол.: І.О. Герасимов (керівник) та ін. – Дніпропетровськ: Січ, 1994. – 504 с.*
23. *Книга Пам'яті України. Івано-Франківська область: у 3 т. / ред. І. О. Герасимов [та ін.]. — Л.: Каменярь, 1998. – Т. 1. – 844 с.*
24. *Книга Пам'яті України. Івано-Франківська область: у 3 т. / ред. І. О. Герасимов [та ін.]. — Л.: Каменярь, 2001. – Т. 2. – 758 с.*
25. *Книга Пам'яті України. Івано-Франківська область: у 3 т. / ред. І. О. Герасимов [та ін.]. — Л.: Каменярь, 2003. – Т. 3. – 296 с.*
26. *Книга реєстрації поштової кореспонденції НМІУДСВ. – В/х. № 596/2008.*
27. *Книга реєстрації поштової кореспонденції НМІУДСВ. – В/х № 392/2008.*
28. *Книга реєстрації поштової кореспонденції НМІУДСВ. – В/х № 65/2009.*

29. Книга реєстрації поштової кореспонденції НМІУДСВ. – Вих. № 114/2013.
30. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. / В. Косик. – Париж – Нью-Йорк – Львів: «Наукове товариство ім. Т.Шевченка», 1993. — 685 с.
31. Лисенко О. Втрати УПА та українського націоналістичного підпілля в роки Другої світової війни й повоєнне десятиліття / О. Лисенко // «За край і волю, за нації долю!»: дослідження, документи, свідчення / Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс, Ін-т історії України НАН України; ред. кол. Л.В. Легасова (кер. проекту) та ін. – К.: Аеростат, 2017. – С. 24 – 41.
32. Муковський І.Т., Лисенко О.Є. Звитяга і жертовність: Українці на фронтах другої світової війни / за ред. В.Д. Конашевича. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 1996. – 568 с.
33. Полягли в снігах Суомі: Книга Пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежем / Гол. ред. кол.: І.О. Герасимов (голова) та ін. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2004. – Т. 2. – 968 с.
34. Полягли в снігах Суомі: Книга Пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежем / Гол. ред. кол.: І.О. Герасимов (голова) та ін. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2005. – Т. 3. – 984 с.
35. Рибченко Л.В. Довідка про втрати / Л. Рибченко. // Наукова частина Національного музею історії України у Другій світовій війні (далі НМІУДСВ).
36. Фонди НМІУДСВ. – Всеукраїнська база загиблих (далі Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ).
37. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-00891.
38. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-00891_12.
39. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-00923.
40. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-00923_4.
41. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-04375_1.
42. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-06878.
43. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-10877.
44. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-10877_3.
45. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-16036.
46. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-16036_4.
47. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-16036_9.
48. Фонди НМІУДСВ. – ВБЗ. – ІФ-16036_14.
49. Яневський Д. До 60-річчям Українського Національного музею / Д. Яневський // Час і Події. – 18 січня 2012 р.

© Владимир РУГАЛЬ

БАЗА ИСТОЧНИКОВ ПОГИБШИХ ИВАНО-ФРАНКОВСКОЙ ОБЛАСТИ В НАЦИОНАЛЬНОМ МУЗЕЕ ИСТОРИИ УКРАИНЫ ВО ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЕ

Освещается история формирования, хранения и исследования в Национальном музее истории Украины во Второй мировой войне документального фонда погибших воинов Красной армии в 1939 – 1945 гг., призванных с территории Ивано-Франковской области.

Ключевые слова: *Документальный фонд погибших, извещения о гибели, Национальный музей истории Украины во Второй мировой войне, Ивано-Франковская область.*

© Volodymyr RUHAL

SOURCE BASE OF DECEASED PERSONS OF IVANO-FRANKIVSK REGION IN THE NATIONAL MUSEUM OF THE HISTORY OF UKRAINE OF THE SECOND WORLD WAR

The war leaves bloody and devastating traces, but if the material well-being can be restored, then the lives of people will not be returned. Ukraine lost millions of their compatriots in various wars during its history; most victims were during the worst tragedies of the twentieth century – the Second World War.

Today, when seven decades have already passed, the martyrology of the names of compatriots who were killed during the Second World War has not been completed. Many researchers tried to establish the casualties of Ukraine in the war, using a variety of sources. It should be noted that during the time of the USSR the access to archival documents on this issue was limited; it was possible to appeal only in figures approved by the state.

Scientists of the National Museum of the History of Ukraine in the Second World War also joined the establishment of the truth about the sacrifice of Ukraine in the war. At first, they started to collect the documentary fund of victims. The documents about expenditures that were kept in the Ukrainian military committees have become the main source of the fund.

The process of forming, preservation and treatment at the National Museum of the History of Ukraine in the Second World War of the documentary fund of the fallen soldiers of the Red Army in 1939-1945 who have been conscripted from the territory of our state was revealed on the example of the Ivano-Frankivsk region.

Key words: *the documentary fund of victims, the notifications of death, the National Museum of the History of Ukraine in the Second World War, Ivano-Frankivsk region.*

вх. № 680
17-ХІ-55

182

МИНИСТЕРСТВО ОБОРОНЫ СОЮЗА ССР

Ф. № 4

Отдел по персональному учету потерь сержантов и солдат Советской Армии

Наш исх. № 7638-55 Е. 4 НОЯ 1955 1955 г.

Известно, что Заволотовская роща
на № 5 № 6 от 25. X. 55
Юришук Варвару Петровну
(фамилия, имя, отчество) с. Медковцы
проживающ.

что военнослужащий солдат
Юришук Николай Иванович
(полное имя)
уроженец с. Медковцы, Заболотовского р-на,
Самарской обл.,
1914 года рождения, находясь
на фронте, пропал без вести в июле 1944 г.

 Юришук
Татьяна

Выдана 18.11.55
 Извещение
 17.11.55
 ШТ № 101-54

95

До
Заволотовского Рай-Военкомату
Сидяковичу тов. Заболину
из упол. Юришук Варвары Петровны
с. Медковцы

Прошу Заволотовского Рай-Военкомату видоукотити
моему мужу Юришуку Николаю Ивановичу
народженному 1914 р. Который был призван в Советскую
Армию 1941 року в мою очередь, служив при саперной
частии, а дошого часу не повернув до дому.

10 лютого 1953 р.

Татьяна Юришук

Додаток 2

149
113

А. В. В. Т. А.

1. Фамилия, имя и Отчество республиканского:	Брайчук Николай Иванович
2. Год рождения:	1914
3. Место рождения:	УССР, Станиславская область, Заболотский район, село Лыбкоши
4. Каким воинством призван, когда, и в какую часть направлен.	Во призыве сел в школу сержанта Заболотском районском отделе, Станиславской области в мае 1941 года на учебные сборы, где и в начале войны.
5. Военное звание:	рядовой
6. Записан ли в армию в С.А.	отражен
7. Когда прекратилось письменное связь:	воен не писал.
8. Военный адрес по последнему письму.	Адрес в нет.
9. Где пропал из Франции	УССР, Станиславская область, Заболотский район, село Лыбкоши.
10. Дополнительные данные о родине- качестве, про или товарищ, особенный и/или в т.д. /прили кати и шлага/	Синтетическое познание
11. При наличии сведений о гибели, указав, где, когда, число, имени в год догас Место похорон!	сведений о гибели не имеется
12. Кто родственник, фамилия, имя и отчество заявителя:	Брайчук Барнар и Петровна.
13. Родственное отношение заявителя к республиканскому.	жена.
14. Подробный адрес заявителя заявителя.	УССР, Станиславская область, Заболотский район, село Лыбкоши.
15. Личное заявление военного:	Пр синтетическим познанием, можно считать пропавшим без веста в мае месяце 1941 года.
16. Приложение:	Синтетическое познание, справка о/ сержанта о призыве.

Заболотский районский
район:
Офицер районского
гвардейского полка: /Лутинюк/ /Посолончик/

115
Зізнання.

Мелешук Федор Михайлович
вступив до військслужби,
в Армію призначений в
запасні війська Воєн. комітету
в місто Івано-Франківськ
Львівської області.
в Село Івано-Франківськ
в Закарпатті.

Я Мелешук Федор Михайлович, з села Івано-Франківськ
був призваний до Армії призначений в
запасні війська Воєн. комітету в Армію, в
призначений в місто Івано-Франківськ
Львівської області в 1941 р. Бувши там
розстріляний в місті Івано-Франківськ
в період німецької окупації, згодом був
вони в місті Івано-Франківськ на фронті в
то часі був в плені під Мадярець у
також був там в Івано-Франківськ
і німецької Армії в місті Івано-Франківськ
на території в Івано-Франківськ і
Федор Мелешук в місті Івано-Франківськ
в місті Івано-Франківськ в місті Івано-Франківськ
на що стверджує в місті Івано-Франківськ.
Мелешук Федор Михайлович.

Додаток 3

88

МИНИСТЕРСТВО ОБОРОНЫ СОЮЗА ССР
Ф. № 4а

Отдел по персональному учету потерь сержантов и солдат Советской Армии

Наши исх. № 33-57 _____ 17 января 1957 г.

БУРШТИНСКОМУ РВК
На № 447 от 25.12.56г.

Известите гр. БИГУН Марию Семеновну
(фамилия, имя, отчество) _____, проживающ. село Насташин

что военнослужащий рядовой БИГУН Дмитрий Франкович
(полное звание) _____

уроженец Станиславской обл., Бурштинского р-на, с. Насташин
(фамилия, имя и отчество) _____

_____ 1922 года рождения, находясь на фронте, пропал без вести в ноябре 1944г. 199 г.

ЛГ

 М.И.И.И.И. ЦТ МО 4271-54

720 6

МИНИСТЕРСТВО ОБОРОНЫ СОЮЗА ССР
Ф. № 4а

Отдел по персональному учету потерь сержантов и солдат Советской Армии

Наши исх. № 301-56 _____ 23 ИЮЛ 1956 1956 г.

Бурштинскому РВК
На № 84 от 20.3.56г.

Известите гр. Шперун Онуфрий Терасимовича
(фамилия, имя, отчество) _____, проживающ. _____

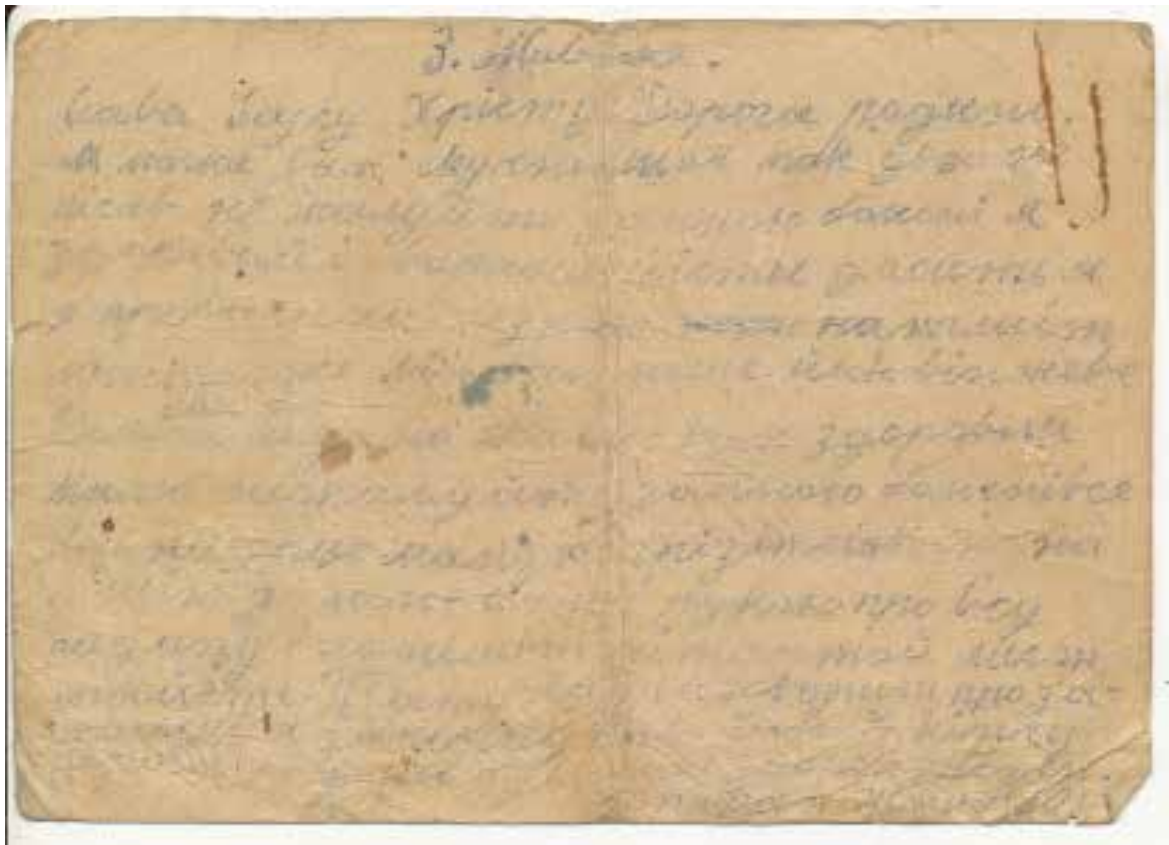
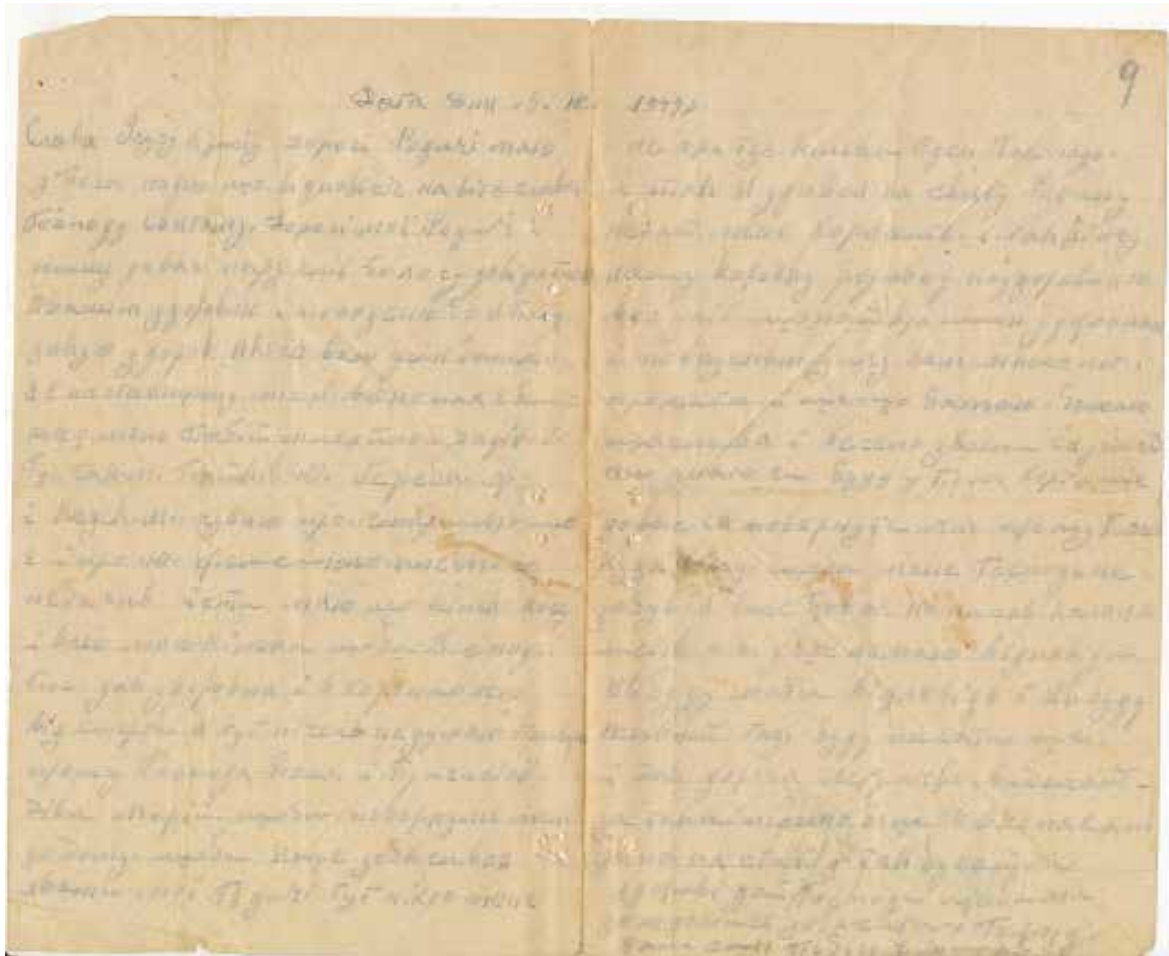
что военнослужащий рядовой Шперун Степан Онуфрийевич
(полное звание) _____

уроженец Станиславской обл., Бурштинского р-на, с. Чапоров
(фамилия, имя и отчество) _____

_____ 1925 года рождения, находясь на фронте, пропал без вести в мае 1945г. 199 г.

Сообщите в отдел адрес отца.

 М.И.И.И.И. *Селура* ЦТ МО 4271-54

Додаток 4

41

МИНИСТЕРСТВО ОБОРОНЫ СОЮЗА ССР

Ф. № 12

Отдел по персональному учету потерь сержантов и солдат Советской Армии

Изм. исх. № 522-57

Известите гр. Норвежскому орду Виталманюк Василия Ивановича 195 г.
(Фамилия, имя)

с. Рожнев
отчество) проживающ.

что военнослужащий рядовой Виталманюк Георгий Васильевич
(воинское звание)

уроженец Сталинградской обл. Куйтского р-на с. Рожнев
(ссылка на ил. и отчество)

1907 года рождения, находясь
 на фронте, попал в плен и умер в немецком плену в октябре 1947 г.

М.В.Шиман
 ИТ МО 1271-04

2
Законно выдано
исполнитель
Р.П.С.С.С.С.
Р.П.С.С.С.С.

ИД. № 298
30.3.57г.

НАЧАЛЬНИКУ ОТДЕЛА ПО УЧЕТУ
ПОГИБШИХ И ПРОПАВШИХ БЕЗ ВЕСТИ
ВЫДОВОГО И СЕРВАНТСКОГО СОСТАВА
ГОР. МОСКВА

№ 7/290 от 9 марта 1957г.

К Начальнику исходящему В 144 от 12. 2. 1957г.
Доводу, что в результате проверки установлено, гражданин
Ватманов Георгий Васильевич, 1907 года рождения в июне
месяце 1941 года Кузским Райвоенкоматом, Станиславской
области призван в Вооруженные Силы Советов ССР.
В городе Коломна, Станиславской области был обмундирован
и был направлен в город Киев. В 1941г в селе Дунаец,
Киевской области попал под вылет немецкой авиации и
попал в окруженку, после чего в плен и был направлен
в лагерь военнопленных который был расположен в селе
Ставище, Киевской области, после был переведен в Новоброд-
Вольский, из этого лагеря был переведен в другой лагерь,
который расположен в селе Бардичев, Винницкой области,
затем был переведен в четвертый лагерь в город Зепетовки,
из Зепетовки переведен в пятый лагерь м.Холм,
Львовской области в котором находился до октября м-ца
1941 года. В октябре месяце 1941 года лагерь был
ликвидирован и гражданин Ватманов Георгий Васильевич
был отпущен домой. По дороге тов. Вата и его заболел
дизентерией и умер в селе Даврижия, Львовской области.
На родственника Сахару Юрия Игнатьевича сделан
запрос, ответ на которого еще не поступил.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Объясните лично заявителя № 1 листе-
голь по адресу.

КУЗОВСКИЙ РАЙВОЕНКОМ
ГВ. ПОДПОЛИКОВНИК: *[подпись]* ЛЕЦ КВ
НАЧАЛЬНИК 2 ЧАСТИ ОРВК
КАПИТАН: *[подпись]* БАРАНОВ

Додаток 5

111

**НАЧАЛЬНИКУ ОТДЕЛА ПО УЧЕТУ ПОЛУЧЕНОГО
И ПРОДАНОГО БЕЗ ВЕСИ РЕКРУТОВ И
СРЕДСТВЕНОГО СОСТАВА СОВЕТСКОЙ АРМИИ.**

в/офам

18 июля 52

210368

Станислав.

Гор. Москва

Переселенная в Польшу в порядке обмена гр-ка
КЛАВДИЯ Марии обратилась ко мне с заявлением о вы-
яснении судьбы ее сына КЛАВДИЯ Евстафия Иосифовича,
1919 г.р., уроженца гор. Станислава, призванного в 1940
году в Советскую Армию Станиславским Горвоенкоматом.

Заявительница утверждает, что последнее письмо
от сына она получила в мае 1941 г. из г. Липецка, Воро-
нежской области, почтовый ящик № 10-Д.

Ввиду того, что архивных материалов за довоен-
ные годы не сохранилось, не представляется возможным
подтвердить факт призыва КЛАВДИЯ Е.И. в Армию.

Прошу сообщить, не располагает ли заверенный
Вашим Отделом какими-либо данными о судьбе рязанского
сына.

СТАНИСЛАВСКИЙ ГОРВОЕНКОМ
ПОЛКОВИК -

(ШЕВЧУК).

НАЧАЛЬНИК ЧАСТИ
МАГОР -

(СЛЕПАНОВ).

Александров

Отн. в 2 экз.

Экз. № 1 в адрес.
экаф. 3 в дело.
всп. (Ш. Синко).
17.6.52 г.р. 463
РТ - 15, Д - 24.
отп. Придл. Яковлева.